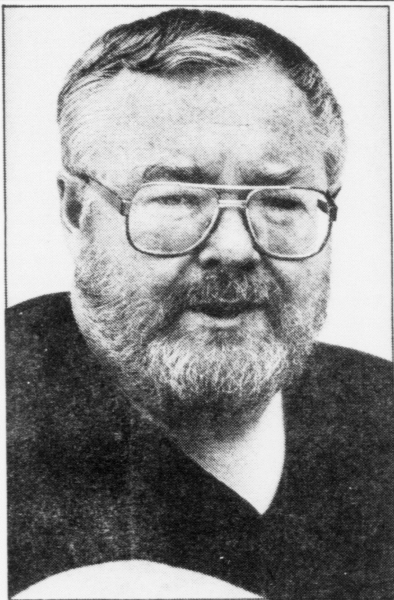

sjónarmið

Sosíalísman er ikki deyð

Havanna verður helst nýggi miðdepilin fyri heimskommunismuni, skrivar Arnþjórn Thomsen, blaðstjóri á Fríu Føroyum

Fundurin millum Gorbátjov og Bush er av, og heimurin tyktist at hava fingið eina veika vón um heimsfrið.

Men í øllum fagnarrópunum hoyrast tó onnur róp, sum rættiliga vist benda á, at stóri heimspolitiski spurningurin nú er um at snara 90 stig, so at hann nú í komandi árum verður ein norður-suður spurningur.

Lat tað beinanvegin verða sligið fast, at sosíalísman ikki er deyð, sum so mong yla um í stórum fagnaði. Einum fagnaði við kapitalismuni og teimum óvitandi á odda.

Tá Gorbátjov hjálpti Jeltsin

Summarið 1988 var eg so heppin at vera lesandi á sonevnda Lenin-Læru-stovninum í Moskva. Eg sigi heppin, av tí, at júst í júlí 1988 fór 19. Samveldisráðstevna Sovjetsamveldisins fram í Ráðstevnuhøllini miklu í Kreml. Tíðindafólk úr øllum heiminum kundu tá standa uttan fyri ráðstevnuhøllina og fylgja við, hvat ið fyriførst har inni hesar dagar. Men vit lesandi høvdu tað einastandandi høvi á sjálvum læru-stovninum at hava 6 stórar sjónvarps-skermar í eini høll, sum roknað var til fyrilestrar og filmsýningar, at siggja og hoyra alt, vit orkaðu av ráðstevnuni við simultantulk.

Ein serlig hending á ráðstevnuni var endavendan Boris Jeltsins á politiska leikpallin. Jeltsin royndi fleiri ferðir at røða til ráðstevnuna, men illa gekst, tí meginparturin av luttakarunum vóru imóti honum og róptu, at hann skuldi niður av røðarapallinum. Tá reistist Mikhail Gorbátjov, floksskrivari, og mælti: »Latið tá mannin sleppa at tosa. Latið okkum hoyra, hvat hann hevur at siga!« Sum tann demokrat, Gorbátjov er, rætti hann Jeltsin eina hjálptandi hond. Soleiðis kom Jeltsin aftur til valdið. Men Gorbátjov hevur fyribils fingið tað afturlønt í gráum kálvsinni.

Sovjet á vegamótinum

Gjøgnum lestur okkara hetta summar-ið, gjørdist tað okkum púra greitt, at Sovjetsamveldið var komið á eitt vegamót, og at einans perestrojka-leiðin var gongd í hesum risastóra sosialistiska samfelag. Alternativt var afturvendan til Bresnev-tíðina, og tað var ógjørligt. Sosialísman broytist eins væl og aðrar samfelagsskipanir. Einku stendur í stað. Hetta mátti áðanastá tá, og tað má enn meira áðanastá nú.

Men sjálv marxistiska læran víkast ikki. Hon er tíðarleys.

Tá stóð okkum púra greitt, at perestrojka ikki bert var leiðin í Sovjet, men í Eystureuropa yvirhøvur. Tó hevði eingin droymt um, at reimingarnar í Eystureuropa skuldu fara fram so knappliga.

Tó kann heilt vist sigast longu nú, at mangur skjótt fer at vakna við kaldan dreyim í Eystureuropa. Mangur, sum hevur væntað eina paradistilveru. Hóast samlaði kapitalistiski heimurin nú stendur klárur at pumpa pening inn í Eystureuropa, fyri at vinna hann fleir-faldaðan aftur, koma hesi lond at verða tveitt út í eitt púra ókent arbeiðsloysi uttan tað sosiala trygdarnet, tey eru von við. Tey koma nú at skula gjalda skatt, tey koma at gjalda fyri húsaleigu, fyri útbúgving, fyri barnagarðar og vøggustovu. Ja, helst eisini fyri læknahjálp. Tað verður ringt hjá eystureuropearum at vakna aftur til gerandisdagin innan karmar, sum eru dikteraðir av stórkapitalinum. Munandi óðrvisi er við Sovjetsamveldinum, har kommunistaflokkurin sjálvur hevur brotið slóð fyri broytingunum. Í hinum partinum av Eystureuropa var hetta eitt krav frá fólkinum, mótvægis flokkinum.

Men eisini í sjálvum Sovjetsamveldinum kunnu fólk koma at vakna við kaldan dreyim, um kapitalísman framvegis megnar at íbirta etniskar reimingar, sum kunnu fáa Sovjetsamveldið at syndra og noyða Gorbátjov frá.

Triði heimurin

Í mong ár eru ávaringar komnar úr tí sonevnda Triðja Heiminum um, at hesin nógv tann størsti partur av heimsins fólki verður við skerðan lut, um risaveldini bæði fara at hálsfevnast. Tann gamla læran um, at tey ríku gerast ríkari og tey fátáku fátækari, gerst meira verulig enn nakrantíð áður.

Við Kuba á odda

Í mong ár hevur Kuba verið forsprákarin á heimspolitiska leikpallinum fyri Triðja Heiminum, sum er nógv tann fólkaríkasti parturin av heimsins fólki. Fyri øll hesi lond er Kuba fyrimyndin av, hvussu skjótt eitt niðurundir komið menningarland í stóðugum stríði við heimsins ríkasta risaveldi, USA, kann gerast so framkomið á

mongum økjum, at enn tá heimsins ríkasta lond óvunda tí.

Og veldugi leiðari kubana, Fidel Castro, hevur á ongum økjum spart ákærur sínar móti kapitalismuni og USA.

Tíðindafalsan

Júst á hesum økinum eru vit vitni til kanska størstu tíðindafalsan í heims-søguni. Vit hoyra at kalla bert tíðindi, sum hava verið gjøgnum amerikanska sensurin. Útvarp Føroya fær einans eina peningaupphædd, sum loyvir tí at keypa tíðindi frá donsku tíðindastovuni Ritzau, sum aftur fær tíðindi sín frá amerikanskum tíðindastovum ella beinleiðis frá CIA. Ikki ein einasta tíðindastubba hoyra vit frá kubansku tíðindastovuni, Prensa Latina, sum hóast alt er rødd Triðja Heimsins. Hon er beinleiðis boykottað av amerikanska stórkapitalinum, sum er altvaldandi í kapitalistiska heiminum.

Heilátvátanin av fólkinum í kapitalistiska heiminum hevur givið fólk ta fatan, at Fidel Castro skal hava sagt seg vera til reiðar at gerast seinasti verjin av sosialismuni. Hin seinasti Mohikanin, um tú vilt. Harafturat verður ein kili av misliti trýstur millum Kuba og Sovjetsamveldið, hóast hann ikki er til enn. Hann kann koma, men tað vita vit einki um enn.

Panama — ein svikasøga

Eitt klassiskt dømi um eina roynd at varðveita amerikanska valdið í Triðja Heiminum, ikki minst í Latínamerika, kom 19. desember í fjør, sum ein vátan av kubansku ávaringunum. Tá gjørdi USA innrás í Panama, niðurbardi 7000 fólk við mest nútímans vápnum, ið finnst og hersetti triggjar sendistovur. Alment fingi vit at vita, at hetta var fyri at fáa panamanska forsetan, Noriega, sum var undir illgruna fyri narkosmugling, útflyggjaðan. Hetta eydnaðist ikki. Men sannleikin var ein heilt annar. Noriega, forseti, hevði ongantýning fyri USA, hóast hann hevði verið næsti medarbeiðari George Bush, forseta, innan CIA.

Tá, sum hevði týðning, var at forða, at Carter-Torrijó sáttmálin um at Panama-veitin skuldi á panamanskar hendur 31. desember 1989, skuldi ganga út! Okkurt skuldi tað eite, fyri at fjala út yvir brotsgerðina.

Í hesum dagum er heimurin á gosi

yvir kinesisku brotsgerðirnar á Himmalfriðartorginum, tá 3000 fólk lótu liv. Neyvan verður orð grett í kapitalistiska heiminum 19. desember í ár yvir tey 7000, sum vórðu myrd í Panama, m.a. fyri at royna nýggju amerikonsku laservápnini og fyri at varðveita valdið yvir Panama-veitini.

Kapitalísman við sínum marknaðarbúskapi, sínum sosialu gjáum og síni framferð, kann á ongan hátt verða amboð til at loysa trupulleikar sosialismunnar og at rætta tey mistøk, sum eru gjørd.

Kapitalísman hevur miðvist framt eitt sera ójávnt býtlutfall við Triðja Heimin, sum eindaleyst verður ofraður á altari kapitalismunnar, fyri at varðveita okkara livifót.

Kortini hevur Fidel ikki mist allar vónir. Tvørturímóti. Í eini røðu herfyri segði hann um Sovjetsamveldið: »Fyri at fáa skil á vitleysu støðuna í heiminum eftir ein heimsbardaga, sum kostaði heimsins fyrsta sosialistiska arbeiðaraveldi 27 mill. mannaliv, umframt meginpartin av framleiðslutólunum, fer hetta sama ríki sum ein annar fuglur Fønix at hevja seg upp úr øskuni fyri at hjálpa mannaættini fyri endaliga at burturbeina fasismuni, soleiðis at eisini tey hjálond, ið enn eru til, kunnu friast.

Nýggi miðdepilin

Støðan í dag er tann, at støðugt fleiri heimsspekingar og búskaparfrøingar nú siggja stríðið millum órættvís og rættvís, fyri eyðræning og uppreistur vendan frá vestri móti eystri til ein norður/suður spurning. Somu hugsandi fólk meta eisini, at nýggi miðdepilin fyri heimskommunismuni verður Havanna og ikki Moskva. Hildið verður, at Moskva ikki hevur stórvægis møguleika framvegis at vera verji hjá teimum kúgaðu fólkaslegunum, um landið fult og heilt gongur marknaðarbúskaparligu leiðina. Hendir hetta, er litil ivi um, at heimsins kúgaðu fólkasleg fyrst av øllum hava kubansku internationalismuna at lita á. Tó, her skal á ongan hátt verða sagt, at Sovjet er við at sleppa sosialismuni. Tað vita vit ikki fyrr enn perestrojkan er komin nakað væl longri áleiðis.

Men vit mugu ásanna orð Fidel Castros, »Hvat hevur kapitalísman at bjóða fólki Triðja Heimsins annað enn eyðræning?«

art